

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Skoczowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

Ławnik SN Grzegorz Gołębiowski

Protokolant starszy inspektor sądowy Anna Rusak

przy udziale Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w G.
SSO E. T.

w sprawie X.Y.. - sędziego Sądu Rejonowego w Z.,

obwinionego z art. 107 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów
powszechnych

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej w dniu 11
stycznia 2024 r.

odwołania Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w G.

od wyroku Sądu Najwyższego Izby Odpowiedzialności Zawodowej,

z dnia 31 stycznia 2023 r., sygn. akt II ZOW 46/22

I. uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Najwyższemu do ponownego rozpoznania;

II. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 listopada 2020 r., sygn. akt [...], Sąd Dyscyplinarny przy Sądzie Apelacyjnym w [...]. uniewinnił obwinionego – sędziego Sądu Rejonowego w Z. – X.Y.. od zarzucanych mu czynów, polegających na tym, że:

1. *w dniu 14 listopada 2019 r. w sprawie [...] Sądu Rejonowego w Z. wydał postanowienie, w którym na podstawie art. 27 § 1 u.p.n. (ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich -Dz.U. z 2018 r. poz. 969, ze zm.) umieścił nieletniego w schronisku dla nieletnich na okres 3 miesięcy od dnia zatrzymania nieletniego, nie wskazując czynu karalnego zarzucanego nieletniemu, czym rażąco naruszył art. 27 § 1 i 2 u.p.n.,
tj. przewinienia dyscyplinarnego określonego w art. 107 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 52 ze zm. - powoływana dalej jako u.s.p.);*
2. *w dniu 3 kwietnia 2020 r. w sprawie [...] Sądu Rejonowego w Z. wydał postanowienie, w którym na podstawie art. 350 k.p.c. sprostował postanowienie Sądu Rejonowego w Z. z dnia 14 listopada 2019 r. w sprawie [...] w zakresie opisu czynu karalnego zarzucanego nieletniemu, przy czym sprostowanie to nie dotyczyło niedokładności ani też innej oczywistej omyłki pisarskiej czy rachunkowej, tym samym rażąco naruszył przepis art. 350 § 1 k.p.c.,
tj. przewinienia dyscyplinarnego określonego w art. 107 § 1 u.s.p.*

Odwołania od powyższego orzeczenia zostały wniesione przez Ministra Sprawiedliwości oraz Zastępcę Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w G.

Minister Sprawiedliwości zaskarżając wyrok Sądu Dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w [...] z dnia 24 listopada 2020 r. sygn. akt [...] w całości, na niekorzyść obwinionego X.Y.. – sędziego Sądu Rejonowego w Z., *zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za jego postawę, który miał wpływ na*

treść rozstrzygnięcia, polegający na ustaleniu, że obraza przepisów prawa, zarzucona obwinionemu w punktach I i II wyroku, nie miała oczywistego i rażącego charakteru, w sytuacji kiedy prawidłowo ustalone fakty prowadzą do przeciwnego wniosku, mianowicie że doszło do oczywistego i rażącego naruszenia przepisów art. 32r u.p.n. w zw. z art. 27 § 1 i 2 u.p.n. w wypadku pierwszego czynu oraz art. 350 § 1 k.p.c. w odniesieniu do drugiego czynu.

Podnosząc powyższy zarzut skarżący wniósł o zmianę wyroku poprzez uznanie sędziego Sądu Rejonowego w Z.– X.Y.. za winnego popełnienia obu zarzuconych mu czynów i wymierzenie za każdy z tych czynów na podstawie art. 109 § 1 pkt 1 u.s.p. kary dyscyplinarnej upomnienia oraz na podstawie art. 133a § 1 u.s.p. kary łącznej upomnienia.

Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w G. zaskarżył wyżej wymieniony wyrok w całości, na niekorzyść obwinionego, podnosząc zarzut *obrazy przepisów postępowania, tj. art. 7 k.p.k. w zw. z art. 4 k.p.k., która miała wpływ na treść orzeczenia, przez naruszenie zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego przy ocenie przeprowadzonych w sprawie dowodów, a w rezultacie dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny materiału dowodowego, a także naruszenie zasady obiektywizmu - czego skutkiem były błędne ustalenia faktyczne, które miały wpływ na treść wyroku, gdyż stanowiły faktyczną podstawę uznania, że objęte zarzutem zachowania obwinionego nie stanowiły przewinienia dyscyplinarnego z art. 107 § 1 u.s.p., w sytuacji, kiedy prawidłowa ocena zebranego w sprawie materiału dowodowego prowadzi do przeciwnego wniosku.*

Podnosząc powyższy zarzut autor odwołania wniósł o uznanie obwinionego sędziego X.Y.. za winnego popełnienia zarzucanych mu czynów i wymierzenie za każdy z nich kary upomnienia oraz - jako kary łącznej - upomnienia.

Zarządzeniem pełniącego obowiązki Przewodniczącego Wydziału Drugiego Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2022 r. sprawa w przedmiocie odwołań Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 stycznia 2021 r. i Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w G. z dnia 26 stycznia 2021 r. od wyroku Sądu Dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w [...]. z dnia 24 listopada 2020 r. sygn. akt [...] została zarejestrowana pod sygn. akt II DOW 31/22 i przydzielona do rozpoznania: SSN Jackowi Wygoda, SSN Tomaszowi Przesławskiemu oraz ławnikowi SN. Następnie z uwagi na nierozpoznanie sprawy i likwidację Izby Dyscyplinarnej, zarządzeniem nr 26/1/22 Prezesa Izby Odpowiedzialności Zawodowej z dnia 27 września 2022 r. sprawa, której nadano sygnaturę II ZOW 46/22, została przydzielona do rozpoznania sędziemu SN Tomaszowi Demendeckiemu wyznaczonemu do składu 3- osobowego. Zarządzeniem z dnia 18 października 2022 r. zostało wyznaczonych dwóch pozostałych członków składu orzekającego: SSN Marek Siwek jako przewodniczący oraz ławnik SN M. T.

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2023 r., sygn. akt II ZOW 46/22, Sąd Najwyższy w wyżej wskazanym składzie, zmienił zaskarżony wyrok Sądu Dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w [...]. z dnia 24 listopada 2020 r., sygn. akt [...], w punkcie I w ten sposób, że: *uznał sędziego X.Y.. za winnego popełnienia zarzucanych mu czynów, wypełniających dyspozycję art. 107 § 1 pkt 1 u.s.p, ustalając, że polegały one na oczywistej i rażącej obrazie wskazanych w ich opisach przepisach prawa i za każdy z nich na podstawie art. 109 § 1 pkt 1 u.s.p wymierzył mu kary upomnienia oraz na podstawie art. 133 a § 1 u.s.p połączył orzeczone wyżej kary i wymierzył obwinionemu karę łączną upomnienia. W pozostałym zakresie utrzymał zaskarżony wyrok w mocy, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.*

Odwołanie od powyższego rozstrzygnięcia wniósł Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w G. zaskarżając powołany wyrok w

całości na korzyść obwinionego i zarzucając *bezwzględną przyczynę odwoławczą nienależytego obsadzenia sądu z uwagi na naruszenie dyspozycji art. 61 § 4 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U.2021.1904)* – powoływanej dalej jako u.S.N.

W oparciu o tak skonstruowany zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Najwyższemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Odnosząc się do wniesionego przez Zastępcę Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w G. odwołania, Sąd Najwyższy uznał, że zasługuje ono na uwzględnienie, co skutkować musiało uchyleniem zaskarżonego orzeczenia i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania z uwagi na wydanie tego orzeczenia przez sąd nienależycie obsadzony (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.).

W pierwszej kolejności o takiej ocenie poddanego kontroli odwoławczej orzeczenia przesądza przepis art. 61 § 3 u.S.N. – podnoszony przez autora odwołania - który stanowi, że *Kadencja ławników Sądu Najwyższego trwa 4 lata kalendarzowe następujące po roku, w którym dokonano wyborów. Funkcja ławnika Sądu Najwyższego wybranego w trakcie kadencji wygasa z upływem kadencji ogółu ławników Sądu Najwyższego*. Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy wskazać należy, że ławnik SN – M. T. był ławnikiem Sądu Najwyższego pierwszej kadencji, która zakończyła się w dniu 31 grudnia 2022 r. i nie został wybrany na kadencję ławniczą rozpoczynającą się 1 stycznia 2023 r. Zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy w niniejszej sprawie, zostało wydane 18 października 2022 r. tj. w dniu, w którym kadencja tego ławnika jeszcze trwała, niemniej jednak termin rozpoznania sprawy został wyznaczony na dzień 31 stycznia 2023 r., a więc po upływie miesiąca od zakończenia kadencji ławnika M. T. Oznacza to, że wyznaczenie ławnika do rozpoznawania sprawy

zarządzeniem o wyznaczeniu go do orzekania w danej sprawie, nawet jeżeli zostało wydane przed upływem kadencji ogółu ławników SN, nie oznacza, że sprawa rozpoczęła się z jego udziałem, tak jak to zostało wskazane w Analizie z dnia 9 września 2022 r. i w Opinii z dnia 6 grudnia 2022 r. Biura Studiów i Analiz SN. Przepis art. 61 § 4 ustawy o Sądzie Najwyższym z dnia 8 grudnia 2017 r. wyraźnie bowiem stanowi, że *Po upływie kadencji ławnik Sądu Najwyższego może brać udział jedynie w rozpoznawaniu sprawy rozpoczętej wcześniej z jego udziałem, do czasu jej zakończenia*. Samo zarządzenie zarówno w przedmiocie ustalenia składu orzekającego, jak i wyznaczenie terminu rozprawy są czynnościami stricte technicznymi i jako takie nie wymagają podejmowania decyzji merytorycznych. Analiza akt sprawy z kolei prowadzi do wniosku, że od momentu wpływu sprawy do Sądu Najwyższego do jej rozpoznania, nie doszło do podjęcia przez ten Sąd żadnych czynności mających na celu merytoryczne rozpoznanie sprawy to też trudno uznać, że sprawa zaczęła się wcześniej, niż 31 stycznia 2023 r.

Na gruncie procedury karnej, którą to stosuje się odpowiednio „w sprawach nieuregulowanych” w przepisach rozdziału 3 ustawy o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, ławnik ma obowiązek oraz uprawnienie, po zakończeniu kadencji do udziału jedynie w rozpoznawaniu sprawy już rozpoczętej wcześniej z jego udziałem, a więc takiej, w której zgodnie z art. 402 § 2 k.p.k. obowiązuje zasada niezmienności, co wynika z konieczności uniknięcia prowadzenia spraw od początku w sytuacji, gdy ławnik nie został wybrany na następną kadencję.

W takiej sytuacji, oczywistym jest, że wydane orzeczenie przez Sąd Najwyższy – w składzie z udziałem byłego ławnika SN – M. T., który nie posiadał już uprawnień do orzekania, dotknięte jest bezwzględną przyczyną odwoławczą, w postaci nienależytej obsady Sądu zgodnie z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. (por. postanowienie SN z dnia 4 kwietnia 2023 r., sygn. II ZO 73/22)

Wydaje się konieczne zauważenie, że skarżąca na rozprawie w dniu 31 stycznia 2023 r. podnosiła tą kwestię, jednakże Sąd Najwyższy nie uwzględnił wniosku o odroczenie i zmianę składu orzekającego stwierdzając, iż rozpoczęciem sprawy jest zawiśnięcie jej w Sądzie Najwyższym, a udział w sprawie ławnika łączyć należy z wyznaczeniem go do składu SN. Takie stwierdzenia nie znajdują jednak żadnego uzasadnienia w obowiązujących przepisach prawa, ani też w praktyce orzeczniczej. Jak się wydaje jedynym uzasadnieniem takiego postępowania była odmowa zaprzysiężenia ławników nowej kadencji.

Należy podkreślić, że w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. nie tylko z uwagi na wzięcie udziału w wydaniu wyroku z dnia 31 stycznia 2023 r. przez ławnika M. T., ale także z uwagi na to, że w składzie orzekającym byli sędziowie Marek Siwek i Tomasz Demendecki, co również spowodowało nienależytą obsadę Sądu. Przyjęcie takiego stanowiska wynika z następujących powodów. Po pierwsze, obaj sędziowie zostali powołani na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, którą ukształtowano na mocy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Tymczasem w uchwale trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/2020) wskazano wyraźnie, że „nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw”. Tak ukształtowana KRS - zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r. (I KZP 2/22) - nie jest organem tożsamym z organem konstytucyjnym, którego skład i sposób wyłaniania reguluje Konstytucja RP, w szczególności w art. 187 ust. 1, a zatem

nie może skutecznie i w zgodzie z Konstytucją wypełniać roli wskazanej w jej art. 179. Od dnia 17 stycznia 2018 r. proces powoływania sędziów jest zatem procesem wadliwym, albowiem w konstytucyjnym procesie powoływania sędziów bierze organ wybrany w sposób niezgodny z Konstytucją (zob. wyrok SN z dnia 11 października 2023 r., III KK 185/23).

Po drugie, sędziowie Marek Siwek oraz Tomasz Demendecki zostali powołani na sędziów Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych działającej przy Sądzie Najwyższym. Dopiero w 2020 r. Marek Siwek został przeniesiony do orzekania w Izbie Karnej Sądu Najwyższego decyzją Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego Małgorzaty Manowskiej. Z kolei Tomasz Demendecki do dziś zasiada w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 8 listopada 2021 r., (sprawa Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, skargi nr 49868/19 i 57511/19), w odniesieniu do sędziów powołanych do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, rekomendowanych w uchwale KRS z dnia 28 sierpnia 2018 r., nr 331/2018, stwierdził wprost, że stwierdzone przez Trybunał naruszenie prawa krajowego, wynikające z nieprzestrzegania zasady praworządności, zasady podziału władzy i niezależności sądownictwa, w sposób nieodwracalny skaziło kwestionowaną procedurę powoływania sędziów. W konsekwencji pierwszego naruszenia rekomendacja kandydatów do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych - warunek konieczny powołania przez Prezydenta RP - została powierzona KRS, organowi, który nie zapewnia wystarczającej gwarancji niezależności od władzy ustawodawczej i wykonawczej.

Z kolei Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 6 października 2021 r., w sprawie C-487/19, orzekł, że orzeczenie z udziałem sędziego Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy uznać za niebyłe, jeżeli powołanie sędziego do tej Izby nastąpiło z rażącym naruszeniem

podstawowych norm dotyczących ustroju i funkcjonowania systemu sądownictwa oraz że zagrożona jest prawidłowość skutku, do którego doprowadził omawiany proces, przez co w przekonaniu jednostki mogły powstać uzasadnione wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności sędziego, o którym mowa, wobec czego owego orzeczenia nie można uznać za wydane przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej.

Podsumowując, wszyscy sędziowie zostali powołani przez Prezydenta RP do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w takiej samej procedurze, jak uprzednio sędziowie powołani do Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego. Wszystkie te powołania zostały ocenione tak przez Sąd Najwyższy, jak i TSUE oraz ETPC, jako dokonane z rażącym naruszeniem prawa, a sąd z udziałem tak powołanych sędziów nie jest „sądem ustanowionym ustawą” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji.

Należy ponadto podkreślić, że chociaż Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych jest organem powiązanym administracyjnie z Sądem Najwyższym, to jednak sama (w tym z uwagi na tryb powołania do niej sędziów, z których udziałem sąd nie jest „sądem ustanowionym ustawą”), nie ma statusu „sądu” w rozumieniu konstytucyjnym i konwencyjnym (zob. postanowienie SN z dnia 19 października 2023 r., sygn. akt I ZB 52/22). Takie stanowisko przyjęto również w postanowieniu SN z dnia 10 stycznia 2024 r., sygn. akt II PUO 2/24, stwierdzając w sentencji orzeczenia, że czynność dokonana przez skład utworzony w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w sprawie I NSW 1267/23 nie jest orzeczeniem Sądu Najwyższego w rozumieniu art. 250 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (jednolity tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 2408) oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Strukturalną wadliwość Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych – a tym samym również nieprawidłowość składów z udziałem osób

powołanych do tej Izby – została stwierdzona również przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Wielką Izbę) w wyroku z dnia 21 grudnia 2023 r., sygn. C-718/21. Trybunał wskazał wprost, że rozpatrywane łącznie wszystkie elementy zarówno systemowe, jak i dotyczące konkretnych okoliczności faktycznych, które charakteryzowały powołanie do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych trzech sędziów tworzących organ odsyłający w sprawie skutkowały tym, że ten organ nie ma statusu niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 akapit drugi karty praw podstawowych. Z kolei Europejski Trybunał Prawa Człowieka w wyroku z 23 listopada 2023 r., *Wałęsa v. Polska*, skarga nr 50849/21, stwierdził, że Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych nie spełnia wymogów niezależności i bezstronności wymaganych na mocy Konwencji (pkt 180).

W świetle powyższego Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy uznać za sąd wyjątkowy w rozumieniu art. 175 ust. 2 Konstytucji. Tego rodzaju sąd specjalny nie jest jednak dopuszczalny, skoro może być on ustanowiony jedynie na czas wojny. Status tej Izby jest zatem analogiczny do nieistniejącej już Izby Dyscyplinarnej. Wszystkie argumenty przemawiają zatem za przyjęciem, że udział Marka Siwka oraz Tomasza Demendeckiego w składzie Sądu I instancji skutkowało wystąpieniem bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Najwyższemu do ponownego rozpoznania. Podkreślić należy, że nowy skład orzekający winien zostać ukształtowany w sposób uwzględniający powyższe rozważania.

[M. T.]

[ał]

